

Η επίδραση του κοινωνικοοικονομικού στρώματος, του επαγγέλματος και του επιπέδου εκπαίδευσης των γονέων στην εμπλοκή τους στη μορφωτική και μαθησιακή διαδικασία των παιδιών τους

Δημήτρης Κυρίτσης, Σοφία Παπαδοπούλου

1. Εισαγωγικά

Η επαρκής κατανόηση της ανάπτυξης, της γνωστικής και ακαδημαϊκής κοινωνικοποίησης και γενικότερα της διαμόρφωσης συμπεριφορικών γνωρισμάτων και χαρακτηριστικών της προσωπικότητας του παιδιού προϋποθέτει τη μελέτη του ως μέλους του ευρύτερου περιβάλλοντος μέσα στο οποίο εντάσσεται, αναπτύσσεται και αλληλεπιδρά. Μεταξύ του αναπτυσσόμενου ατόμου και του διαρκώς μεταβαλλόμενου περιβάλλοντός του υφίσταται μία δυναμική ισορροπία με τη βοήθεια συνεχούς και αμοιβαίας επανατροφοδότησης των δύο μερών (Bronfenbrenner, 1979: 3). Καθώς οι μεταβολές που συμβαίνουν έχουν αμφίδρομο χαρακτήρα, το άτομο θα πρέπει να εξετάζεται όχι αποκομμένο από το πλαίσιο μέσα στο οποίο εντάσσεται αλλά μέσω των διεργασιών που αναπτύσσονται μεταξύ αυτού και του συστήματος στο οποίο ανήκει. Καθώς το παιδί αναπτύσσεται, ο αριθμός των μικροσυστημικών δομών στις οποίες συμμετέχει διευρύνεται όλο και περισσότερο και εμπλέκονται περισσότερα άτομα (Πετρογιάννης, 2003: 98). Έτσι μεγαλώνοντας δεν έρχεται σε επαφή μόνο με τα μέλη της οικογένειάς του, αλλά συμμετέχει σ' ένα ευρύτερο αριθμό μικροσυστημικών πλαισίων, όπως ο παιδικός σταθμός, οι αθλητικοί σύλλογοι, το σχολείο, η ομάδα των συνομηλίκων, η θεατρική ομάδα, στα οποία τα πρόσωπα που τα απαρτίζουν αποτελούν τους «σημαντικούς άλλους» που εναλλάσσονται κατά τη διάρκεια της ανάπτυξης.

Η επίτευξη της πολύπλευρης ανάπτυξης του παιδιού -πνευματικής, συναισθηματικής, κοινωνικής και ηθικής- είναι απόρροια της αλληλεπίδρασης που λαμβάνει χώρα σε τακτά χρονικά διαστήματα και για μεγάλες χρονικές περιόδους σε ένα δεδομένο περιβάλλον, αλληλεπίδρασης που πρωτίστως και καταλυτικά αναπτύσσεται εντός του στενού οικογενειακού περιβάλλοντος λόγω των εγγύτατων και χρονικά εκτεταμένων διαδικασιών που

σημειώνονται στο πλαίσιο της. Η επίδραση μάλιστα του οικογενειακού παράγοντα στην ενεργοποίηση των ατομικών χαρακτηριστικών του ατόμου και η ανίχνευση του ρόλου που διαδραματίζει στη ζωή του παιδιού έχουν αποτελέσει αντικείμενα συστηματικής μελέτης της Κοινωνιολογίας, της Ψυχολογίας, της Ανθρωπολογίας και της Παιδαγωγικής.

Η κεντρικότερη ίσως θεματική περιοχή στην οποία επικεντρώνεται η ερευνητική παραγωγή έγκειται στη μελέτη δύο διακριτών οικογενειακών χαρακτηριστικών: των δομικών και των λειτουργικών. Αναφορικά με τα πρώτα εξετάζεται το κοινωνικοοικονομικό στρώμα των γονέων, το μορφωτικό τους επίπεδο, το επάγγελμά τους, το μέγεθος και ο τύπος της οικογένειας, η σειρά γέννησης των παιδιών, το φύλο τους, καθώς επίσης οι συνθήκες διαμονής τους και οι ανέσεις που τους παρέχονται μέσα στο οικογενειακό περιβάλλον.¹ Ως προς τις λειτουργικές μεταβλητές εξετάζονται κυρίως η ποσότητα και η ποιότητα της διαπροσωπικής επικοινωνίας των μελών της οικογένειας και των αλληλεπιδράσεων που ασκούνται στον οικογενειακό χώρο. Ειδικότερα, σημαντικές παράμετροι προς διερεύνηση τίθενται οι προσδοκίες-φιλοδοξίες που οι γονείς τρέφουν για τα παιδιά τους, η συνοχή της οικογένειας, οι πρακτικές των γονέων σε κρίσιμα ζητήματα, η συμμετοχή τους σε εκπαιδευτικές αλλά και εξωσχολικές δραστηριότητες και γενικότερα η εμπλοκή τους στη ζωή των παιδιών.

2. Ανασκόπηση της βιβλιογραφίας

Σε κοινωνιολογικό επίπεδο η έντονη συμπεριφορική αλληλεπίδραση μεταξύ των μελών της οικογένειας και κυρίως η ισχυρότατη επίδραση του γονεϊκού παράγοντα στη διαμόρφωση της προσωπικότητας του παιδιού αναλύθηκαν για πρώτη φορά από τον Burgess (1926).² Ιδιαίτερα σημαντική υπήρξε η έκθεση του Central Advisory Council For Education (1967), στην οποία δημοσιεύτηκε έρευνα με επικεφαλής την Plowden σε δείγμα 3000 παιδιών ηλικίας 7, 8 και 11 ετών από 173 βρετανικά σχολεία. Η έρευνα αυτή έδειξε ότι οι γονείς εν συγκρίσει με το σχολείο επηρεάζουν πιο καθοριστικά τις στάσεις των παιδιών, καθώς φροντίζουν για τα παιδιά τους καθ' όλη τη ζωή τους, ενώ οι εκπαιδευτικοί συνυπάρχουν με αυτά για ένα μικρό χρονικό διά-

¹ Από αυτά τα δομικά χαρακτηριστικά θα μας απασχολήσουν στην παρούσα έρευνα τα τρία πρώτα: το κοινωνικοοικονομικό στρώμα, το μορφωτικό επίπεδο και το επάγγελμα.

² Είχαν βέβαια προηγηθεί ορισμένες σχετικές κοινωνιολογικές έρευνες (Galton, 1874, Decroly & Degand, 1910), χωρίς όμως την ίδια απήχηση στην επιστημονική κοινότητα.

σημα (σσ. 30, 35). Σημείο αναφοράς αποτέλεσε και η έρευνα του Coleman (1979) σε δείγμα 570.000 μαθητών και 60.000 εκπαιδευτικών από 4.000 σχολεία των ΗΠΑ, η οποία κατέληξε, μεταξύ άλλων, στο συμπέρασμα ότι το οικογενειακό περιβάλλον σε σύγκριση με την ποιότητα του σχολείου επιδρά κεντρικότερα στην ακαδημαϊκή επίδοση των παιδιών και στο βαθμό δεκτικότητάς τους προς τις μετέπειτα εμπειρίες (σ. 316).

Ειδικά στο πλαίσιο της διερεύνησης των δομικών μεταβλητών της οικογένειας πληθώρα ερευνών εξετάζει το βαθμό στον οποίο τα παιδιά που προέρχονται από υψηλό κοινωνικοοικονομικό στρώμα, καθώς αναπτύσσονται σε ένα ευρύτερο πλέγμα ευνοϊκών επιδράσεων, δέχονται ποικιλία παραστάσεων, πολιτιστικών ερεθισμάτων και κινήτρων επιτυχίας, με αποτέλεσμα να συγκεντρώνουν καλύτερες προϋποθέσεις εξέλιξης. Σύμφωνα με την έρευνα της Lareau (2003: 238) οι γονείς μέσου και υψηλού κοινωνικοοικονομικού στρώματος καλλιεργούν ενεργά τα ταλέντα και τις δεξιότητες των παιδιών τους, τα στρέφουν σε δραστηριότητες και καταβάλλουν προσπάθειες να καλλιεργήσουν τις γνωστικές και κοινωνικές τους ικανότητες. Αντίθετα οι γονείς χαμηλού κοινωνικοοικονομικού στρώματος περιορίζουν τη συνεισφορά τους στην παροχή-διασφάλιση των απαραίτητων για την επιβίωση των παιδιών τους συνθηκών, αποφεύγοντας τη στενή παρακολούθηση και συστηματική καθοδήγησή τους και αφήνοντάς τα να ξεδιπλώσουν μόνα τους την προσωπικότητά τους. Η ίδια συγγραφέας σε προγενέστερη έρευνά της (1987) διαπίστωσε ότι οι γονείς που βρίσκονται σε καλή οικονομική κατάσταση τείνουν να έχουν υψηλότερες προσδοκίες για τη σχολική επίδοση των παιδιών τους και φιλοδοξίες για την επαγγελματική τους σταδιοδρομία. Στο ίδιο συμπέρασμα είχε καταλήξει και ο Rosen (1956) εκτιμώντας από τα ευρήματα της μελέτης του ότι τα μέλη της μεσαίας και ανώτερης κοινωνικής τάξης εμφανίζουν υψηλότερα κίνητρα και αξίες για επιτυχία. Αυτό βέβαια δεν σημαίνει υποχρεωτικά ότι γονείς χαμηλής κοινωνικής θέσης επιδεικνύουν γενικευμένη αδιαφορία, καθώς αφενός οι έρευνες των Chin & Phillips (2004) και Rosier & Corsaro (1993) κατέγραψαν ένα αρκετά υψηλό ποσοστό που παρά την οικονομική στενότητα διατηρεί υψηλές εκπαιδευτικές προσδοκίες για τα παιδιά του και αφετέρου σύμφωνα με τη μελέτη του Clark (1983) μαθητές με υψηλές σχολικές επιδόσεις είχαν γονείς που ανεξάρτητα από κοινωνική προέλευση και εθνικότητα είχαν κατανοήσει την αξία της εκπαίδευσης, παρακολουθούσαν στενά την πρόοδό τους και τους είχαν μεταδώσει μια εσωτερική αίσθηση ευθύνης για τις σχολικές επιδόσεις. Πάντως η συσχέτιση ανάμεσα στο κοινωνικοοικονομικό στρώμα των γονέων και στη σχολική επίδοση και γενικότερα στη μόρφωση και μάθηση των παιδιών έχει επαρκώς εμπειρικά τεκμηριωθεί (Γεωργίου, 1993: 352· Coltrane & Collins, 2001:448· Κουτσούλης & Επιφανείου, 2000:141-145· Mu-

λωνάς, 1991:167-170· Παπακωνσταντίνου, 1981· Περισυνάκης, 1975· Rosen, 1956· Σιάνου-Κύργιου, 2006:112-114· Τζάνη, 1983: 68).

Παράλληλα, έχει επίσης επαρκώς τεκμηριωθεί ότι όσο υψηλότερο είναι το επίπεδο σπουδών των γονέων και η επαγγελματική κατηγορία στην οποία ανήκουν τόσο μεγαλύτερη είναι η πιθανότητα να επιτύχει υψηλότερη βαθμολογία και βαθύτερη κατανόηση του κόσμου ο μαθητής. Σε γενικές γραμμές τα ευρήματα συγκλίνουν με την παραπάνω διαπίστωση, ωστόσο υπάρχουν κάποιες διαφοροποιήσεις ως προς το βαθμό της επίδρασης που ασκούν οι παραπάνω δύο παράγοντες που συνιστούν ισχυρούς δείκτες της κοινωνικής θέσης και αναγνώρισης. Αναλυτικότερα, η εκτενής έρευνα της Ευαγγελοπούλου-Βαμβακερού (1995: 204-219) σε 1188 μαθητές/τριες της ΣΤ΄ Δημοτικού 41 δημοσίων σχολείων της χώρας έδειξε ότι τα παιδιά των οποίων οι γονείς ανήκουν στις ανώτερες επαγγελματικές κατηγορίες και έχουν υψηλό επίπεδο εκπαίδευσης υπερέχουν κατά κανόνα στις γλωσσικές δεξιότητες και γενικότερα στη σχολική επίδοση, χωρίς όμως να αποκλείονται από την ομάδα των ακαδημαϊκά επιτυχημένων και τα παιδιά που ενώ προέρχονται από χαμηλά μορφωτικά επίπεδα αναπτύσσουν κατάλληλες μαθησιακές ικανότητες. Ανάλογα ήταν και τα ευρήματα της μελέτης του Μυλωνά (1991: 167-170) σε μαθητές της Α΄ Γυμνασίου. Μεταξύ των συμπερασμάτων της έρευνας αναφέρεται ότι οι μαθητές που προέρχονται από οικογένειες με υψηλό μορφωτικό επίπεδο προάγονται σε ποσοστό 97%, ενώ αντίθετα εκείνοι που προέρχονται από οικογένειες χαμηλού επιπέδου εκπαίδευσης απορρίπτονται σε ποσοστό 31%. Αλλά και σε μαθητές της τελευταίας σχολικής τάξης η επίδραση του μορφωτικού επιπέδου των γονέων αναδεικνύεται σημαντική, καθώς, όπως προκύπτει από την έρευνα του Κυρίτση (2008: 102) σε δείγμα 1000 μαθητών του Νομού Θεσσαλονίκης, γενικό βαθμό πάνω από 18,5 συγκεντρώνει το 18,5 και 16,5% των μαθητών με πατέρα και μητέρα αντίστοιχα πτυχιούχο πανεπιστημιακής σχολής, έναντι του 4,7 και 5,8% με πατέρα και μητέρα απόφοιτο Δημοτικού. Με άλλα λόγια, όσο υψηλότερο είναι το επίπεδο σπουδών των γονέων τόσο μεγαλύτερη είναι η πιθανότητα να επιτύχει υψηλή βαθμολογία ο μαθητής αλλά και να επιδείξει εντονότερο ενδιαφέρον για δραστηριότητες που προάγουν την πνευματική καλλιέργεια. Στην εκτίμηση αυτή μάλιστα συγκλίνουν και έρευνες που πραγματοποιήθηκαν στο εξωτερικό (Bradley, et al., 1977: 698-699· Majoribanks, 1980· Tompson et al., 1988: 446).

Μια πειστική ερμηνεία των ευρημάτων αυτών προσφέρει η θεωρία του Bourdieu (2000: 905), σύμφωνα με την οποία η άνιση επίδοση των παιδιών από διαφορετικές κοινωνικές τάξεις συνδέεται με την άνιση κατανομή του πολιτισμικού κεφαλαίου μεταξύ των κοινωνικών τάξεων. Η άνιση κατανομή του πολιτισμικού κεφαλαίου είναι σημαντικός παράγοντας που δια-

σφαλίζει την αναπαραγωγή των κοινωνικών προνομίων μέσω της εκπαίδευσης, καθώς οι γονείς που διαθέτουν υψηλού επιπέδου πολιτισμικό κεφάλαιο το αξιοποιούν για την επιτυχή μετάβαση των παιδιών τους στην ανώτατη εκπαίδευση και την απόκτηση πτυχίων που εγγυώνται την παραμονή στην κοινωνική τους τάξη ή την ανοδική κοινωνική κινητικότητα. Συμπληρωματικά, η Φραγκουδάκη (1985: 66) σημειώνει ότι οι γονείς μεταδίδουν στα παιδιά τους, συνειδητά ή μη, μια μορφωτική κληρονομιά που είναι τόσο πιο σημαντική όσο οι ίδιοι έχουν υψηλό μορφωτικό επίπεδο. Το μορφωτικό επίπεδο των γονιών, που βρίσκεται συνήθως σε συνάρτηση με το επίπεδο τυπικής εκπαίδευσης, έχει ευρύτερη σημασία και περιλαμβάνει πρωτίστως την κοινωνική μόρφωση, στην οποία εντάσσονται οι ηθικές αξίες, η σχέση με τις παραδόσεις, τα ήθη και τα έθιμα που διατηρούν ζωντανά, οι κοινωνικές αντιλήψεις, η καλλιέργεια ξένων γλωσσών, μουσικής, τέχνης, η συχνότητα παρακολούθησης θεατρικών παραστάσεων, η επαφή με το βιβλίο, η γλωσσική καλλιέργεια. Μέσα από όλη αυτή την πολυμορφία των συνθηκών το παιδί δέχεται έντονες επιδράσεις, που είναι καθοριστικές για την εξέλιξη και προοπτική του. Αντίθετα, η έλλειψη πνευματικών ερεθισμάτων και παραστάσεων στο στενό οικογενειακό περιβάλλον επιφέρει μια αρνητική στάση του παιδιού απέναντι στη μάθηση ή τουλάχιστον δεν προάγει το πνεύμα μαθητείας του.

Από τη δεκαετία του 1970 παρατηρείται μία στροφή του ερευνητικού ενδιαφέροντος προς τα λειτουργικά χαρακτηριστικά και τις ψυχολογικές παραμέτρους της οικογένειας, που αναλύονται σε ποικίλες μεταβλητές με σοβαρές επιπτώσεις στη διαμόρφωση της προσωπικότητας του παιδιού και ειδικά στη διαδικασία μόρφωσης και μάθησής του και στην ακαδημαϊκή του πρόοδο. Στην παρούσα μελέτη ιδιαίτερη έμφαση μεταξύ αυτών των μεταβλητών δίδεται στις προσδοκίες-φιλοδοξίες που έχουν οι γονείς για τα παιδιά τους, στις συγκεκριμένες πρακτικές που εφαρμόζουν για την εκπλήρωσή τους και κυρίως στο βαθμό εμπλοκής τους στη ζωή των παιδιών.

Η επίδραση των γονεϊκών φιλοδοξιών και προσδοκιών στην επίδοση, στις επαγγελματικές επιλογές και στη γενικότερη πρόοδο και εξέλιξη και στον προσανατολισμό των παιδιών έχει επαρκώς επιβεβαιωθεί εμπειρικά (Astone & McLanahan, 1991: 316-317· Γεωργίου, 1993: 35· Fan & Chen, 2001: 17· Marjoribanks, 1979: 37-43· Martinez Gonzalez & Corral Blanco, 1991: 167· Παπαδοπούλου, 2008: 74-75· Soumelis, 1979: 282). Ως προς τις συγκεκριμένες πρακτικές που εφαρμόζονται από τους γονείς και αποτυπώνουν τον προσανατολισμό που επιθυμούν να μεταδώσουν στα παιδιά τους και τους στόχους που προσδοκούν από αυτά να εκπληρώσουν, το ερευνητικό ενδιαφέρον έχει στραφεί κυρίως στην εξέταση της γονεϊκής πίεσης, της ψυχολογικής υποστήριξης, της γονεϊκής βοήθειας, της επίβλεψης της σχολι-

κής εργασίας, της προώθησης της διανοητική ανάπτυξης, του ελέγχου του ωραρίου. Σε γενικές γραμμές τα ευρήματα αναφορικά με τις γονεϊκές πρακτικές που σχετίζονται άμεσα ή έμμεσα με τη μάθηση των παιδιών παρουσιάζουν σε πολλά σημεία σύγκλιση.

Η υπέρμετρη γονεϊκή πίεση για υψηλή σχολική επίδοση, ο υπερβολικός έλεγχος των σχολικών εργασιών και γενικότερα η αμετροεπής παροχή βοήθειας, η επιβολή αυστηρού προγράμματος, κανόνων ή περιορισμών ασκούν αρνητική επίδραση στην επίδοση των παιδιών, στη στάση τους απέναντι στο σχολείο και τη μάθηση γενικότερα, στη βίωση αγχωτικών ψυχικών καταστάσεων, στη δημιουργία συναισθηματικά φορτισμένου κλίματος στην οικογένεια, στη διαμόρφωση χαμηλής αυτοαντίληψης, στην παρεμπόδιση της γνωστικής τους ανάπτυξης, στη μείωση της δυνατότητας αυτοδύναμης επίλυσης προβλημάτων (Ευαγγελοπούλου-Βαμβακερού, 1995: 245-254, Κουτσούλης, 1998: 90). Όπως έδειξε η μελέτη των Epstein (1989), Haggard (1957), Hess & Shipman (1965) και Siegel (1985) η ακαδημαϊκή επιτυχία, η πνευματική ανάπτυξη και η γενικότερη πρόοδος των παιδιών επιτυγχάνεται ευκολότερα όταν οι γονείς προωθούν την ενεργή προσέγγιση στη μάθηση, ενεργοποιούν τη διαδικασία σκέψης των παιδιών, αποφεύγουν να τα καθιστούν αποδέκτες έτοιμων λύσεων, συμβουλεύουν συστηματικά όχι όμως υπό τη μορφή του πειθαναγκασμού, παρέχουν τις πληροφορίες εκείνες που ευνοούν την αυτοδύναμη αντιμετώπιση προβλημάτων και διλημμάτων, αφήνουν εύλογο περιθώριο συμμετοχής τους στη λήψη αποφάσεων που αφορούν σε οικογενειακά ζητήματα. Τέλος, αξιοπρόσεκτη είναι η σύγκλιση των εμπειρικών ερευνών στην παραδοχή της αποφασιστικής συμβολής και ευεργετικής επίδρασης της ψυχολογικής και συναισθηματικής υποστήριξης που παρέχουν οι γονείς στο παιδί στην κινητοποίηση των κινήτρων του για μάθηση, στην ακαδημαϊκή του πρόοδο και γενικότερα στην οικοδόμηση υγιούς και ισορροπημένης προσωπικότητας (Astone & McLanahan, 1991: 316-317· Bradley & Caldwell, 1976· Campbell & Mandel, 1990: 71-72· Κουτσούλης, 1998: 90-91· Norman-Jackson, 1982· Τζάνη, 1983: 95-99· Φλουρή, 1989: 53-57).

Συμπερασματικά, η σχολική πορεία του μαθητή και γενικότερα τα συμπεριφορικά του γνωρίσματα προσδιορίζονται σε μεγάλο βαθμό από την ποιότητα της ενδοοικογενειακής ζωής, από τις διαδικασίες αλληλεπίδρασης που συντελούνται μέσα στους κόλπους της οικογένειας και συνδιαμορφώνονται με βάση τις οικογενειακές συνθήκες στις οποίες ο ίδιος ζει. Ο πατέρας και η μητέρα λειτουργώντας ως πρωτογενής φορέας διαμόρφωσης των αξιών, των στάσεων και των προτεραιοτήτων του παιδιού, διαδραματίζουν κεντρικό ρόλο με τη συμπεριφορά και τις επιλογές τους στη διαμόρφωση της προσωπικότητάς του.

3. Στόχοι και μέθοδος της έρευνας

Όπως προκύπτει από την προηγηθείσα βιβλιογραφική ανασκόπηση, η διεθνής και ελληνική έρευνα έχουν κατά τα τελευταία πενήντα χρόνια αναδείξει την καταλυτική ξεχωριστή συμβολή τόσο των δομικών όσο και των λειτουργικών χαρακτηριστικών της οικογένειας στη διαμόρφωση της προσωπικότητας του παιδιού και ειδικά στη διαδικασία μόρφωσης και μάθησής του και στην ακαδημαϊκή του πρόοδο. Σκοπός της παρούσας μελέτης είναι να ανιχνεύσει το βαθμό και την κατεύθυνση που τα δύο αυτά διακριτά χαρακτηριστικά εμφανίζουν στατιστικώς σημαντική συνάφεια. Ειδικότερα, στο πλαίσιο αυτό εξετάζεται η όποια επίδραση ασκεί το κοινωνικοοικονομικό στρώμα, το επάγγελμα και το επίπεδο εκπαίδευσης του πατέρα και της μητέρας στην ποσότητα και την ποιότητα της επικοινωνίας με τα παιδιά τους, στις προσδοκίες που τρέφουν για αυτά και κυρίως στην εμπλοκή τους στη μαθησιακή διαδικασία και τη μορφωτική τους εξέλιξη, όπως τουλάχιστο οι ίδιοι οι έφηβοι αντιλαμβάνονται, εκτιμούν και αξιολογούν τη στάση των γονέων τους.

Η έρευνα βασίστηκε σε δείγμα 767 μαθητών/τριών, εκ των οποίων οι 236 (30,8%) φοιτούν σε σχολεία της δυτικής Θεσσαλονίκης, οι 194 (25,3%) της ανατολικής και οι 337 (43,9%) του ευρύτερου κέντρου. Βασικό κριτήριο της επιλογής των τριών αυτών περιοχών αποτέλεσε το επίπεδο της κοινωνικοοικονομικής διαστρωμάτωσης των κατοίκων τους, ενώ παράλληλα ελήφθη μέριμνα ώστε ο αριθμός των υποκειμένων να ανταποκρίνεται στην πυκνότητα πληθυσμού της κάθε μιας από αυτές. Στην πρώτη βαθμίδα της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης φοιτούν 356 (46,4%) έφηβοι -180 (23,5%) και 176 (22,9%) στη Β' και Γ' Γυμνασίου αντίστοιχα-, ενώ στη δεύτερη βαθμίδα 411 (53,6%), εκ των οποίων οι 250 (32,6%) τελειώνουν την Α' Λυκείου και οι 161 (21%) τη Β'. Αναφορικά με το φύλο οι μαθητές που συμπλήρωσαν το ερωτηματολόγιο αποτελούν το 48,5% (N=362) του δείγματος και οι μαθήτριες το 51,5% (N=385). Προκύπτει λοιπόν υψηλή έμφυλη ποσοστιαία αναλογία του μαθητικού δείγματος της έρευνας.

Στα τρία πρώτα σχήματα και στον πίνακα 1 του παραρτήματος παρουσιάζεται η σύνθεση του δείγματος ως προς το επίπεδο εκπαίδευσης, το επάγγελμα και την οικονομική κατάσταση των γονέων των συμμετεχόντων.

Για τη συλλογή των δεδομένων επιλέχθηκε η μέθοδος της επισκόπησης (survey research) με ερευνητικό εργαλείο το αυτοσχέδιο γραπτό ερωτηματολόγιο. Στο πρώτο μέρος του ζητήθηκαν -κυρίως με ερωτήσεις σύντομης απάντησης- πληροφορίες δημογραφικού χαρακτήρα. Στο δεύτερο μέρος περιλήφθηκαν ερωτήσεις κλειστού τύπου διαβαθμιστικής επιλογής πεντάβαθ-

μης τακτικής κλίμακας για την καταγραφή της εκτίμησης των υποκειμένων για τις στάσεις και τη συμμετοχή του πατέρα και της μητέρας κυρίως αναφορικά με τη μορφωτική και μαθησιακή τους διαδικασία.

Η έρευνα διεξήχθη κατά τους μήνες Μάρτιο και Απρίλιο του 2010. Τα ερωτηματολόγια συμπληρώθηκαν από τους μαθητές εντός διδακτικής ώρας παρουσία των ερευνητών. Για όλους τους συμμετέχοντες τηρήθηκε η αρχή της εμπιστευτικότητας και εξασφαλίστηκε απολύτως η ανωνυμία τους. Μόλις ολοκληρώθηκε η συγκέντρωση των ερωτηματολογίων, ακολούθησε η στατιστική επεξεργασία και ανάλυση των δεδομένων με το στατιστικό πακέτο *S.P.S.S. 15 for Windows*.

4. Αποτελέσματα

Στην ενότητα αυτή παρουσιάζονται τα ευρήματα από τη στατιστική ανάλυση των απαντήσεων των μαθητών αναφορικά με το βαθμό που εκτιμούν ότι οι γονείς τους εμπλέκονται στη μορφωτική και μαθησιακή τους διαδικασία (βλ. Πίνακα 2). Παράλληλα, εντοπίζονται οι στατιστικά σημαντικές συσχετίσεις που προκύπτουν από την επίδραση του κοινωνικοοικονομικού στρώματος, του επαγγέλματος και του επιπέδου εκπαίδευσης.

– Αρχικά, οι έφηβοι κλήθηκαν να προσδιορίσουν το χρόνο που αφιερώνουν ο πατέρας και η μητέρα τους για την παρακολούθηση της κάθε φάσης της ζωής τους, του κάθε προβληματισμού και ανησυχίας τους, το χρόνο δηλαδή που ασχολούνται με τη ζωή τους γενικότερα. Σύμφωνα με τα ευρήματα ο χρόνος που διαθέτει ο πατέρας κρίνεται ως πολύς ή αρκετός από το 73,7% του δείγματος, ως μέτριος από το 14,1% και ως λίγος ή μηδαμινός από το 12,2%. Το 84,5% των υποκειμένων θεωρεί ότι ο χρόνος που αφιερώνει η μητέρα του είναι πολύς ή αρκετός, το 9,5% τον χαρακτηρίζει ως μέτριο και το 6,1% ως μικρό ή ανύπαρκτο. Τα αποτελέσματα αυτά δεν εμφανίζουν στατιστικώς σημαντική συσχέτιση με κανένα από τα τρία εξωτερικά δημογραφικά γονεϊκά χαρακτηριστικά.

– Στη συνέχεια, ζητήθηκε από τους συμμετέχοντες να εκτιμήσουν το βαθμό βοήθειας που εισπράττουν από τον πατέρα και τη μητέρα τους στην επιμέλεια των κατ' οίκον εργασιών που τους αναθέτουν οι καθηγητές. Ως πολύ ή αρκετά σημαντική χαρακτηρίζει την αρωγή που λαμβάνει από τον πατέρα του ένας στους τέσσερις μαθητές, ενώ κατά τι περισσότεροι από ένας στους τρεις (35,1%) αντλούν στον ίδιο βαθμό βοήθεια από τη μητέρα τους. Μικρή ή ανύπαρκτη είναι κατά το 57,1% και 47,7% των μαθητών η συνδρομή του πατέρα και της μητέρας αντίστοιχα στην εκπλήρωση των σχολικών υποχρεώσεων.

Η παρεχόμενη από τους πατέρες βοήθεια συνδέεται με το επίπεδο της εκπαίδευσής τους, καθώς από τους απόφοιτους Δημοτικού ή Γυμνασίου το 17,3% ($z=-1,9$) συνδράμει σε αρκετά ή μεγάλο βαθμό στην επιμέλεια των κατ' οίκον εργασιών των παιδιών του, ποσοστό που για τους πτυχιούχους πανεπιστημιακών σχολών αυξάνεται κατά 11 μονάδες ($z=2,3$). Η βοήθεια που οι μαθητές αναγνωρίζουν ότι εισπράττουν από τους γονείς τους συσχετίζεται, επίσης, με την οικονομική κατάσταση της οικογένειας. Συγκεκριμένα, τρεις στους δέκα ($z=4,1$) και τέσσερις στους δέκα ($z=3,0$) συμμετέχοντες με γονείς υψηλού ή πολύ υψηλού εισοδήματος εκτιμούν αντίστοιχα ότι η συνεισφορά του πατέρα και της μητέρας αντίστοιχα στη διεκπεραίωση των σχολικών του υποχρεώσεων είναι αρκετά ή πολύ μεγάλη. Την ίδια εκτίμηση για τον πατέρα και τη μητέρα έχει μόλις το 1/10 ($z=-2,4$) τα 2/10 ($z=-2,4$) των μαθητών με γονείς χαμηλού ή πολύ χαμηλού εισοδήματος.³

– Στο ίδιο πλαίσιο οι έφηβοι κλήθηκαν να προσδιορίσουν τη συχνότητα με την οποία οι γονείς συνεργάζονται με το εκπαιδευτικό προσωπικό. Το 65,3% των μαθητών του δείγματος χαρακτηρίζει ως πολύ ή αρκετά συχνή τη συνεργασία του πατέρα του με το εκπαιδευτικό προσωπικό, ποσοστό που μειώνεται κατά πέντε ποσοστιαίες μονάδες (60,1%) όταν η ίδια εκτίμηση απευθύνεται στη μητέρα. Για τον κάθε ένα από τους δύο γονείς πάντως μόλις το 12% των υποκειμένων θεωρεί ότι η συνεργασία που αναπτύσσει με τους καθηγητές του σχολείου είναι φτωχή ή ανύπαρκτη.

Η διαμόρφωση των αποτελεσμάτων αυτών βρίσκεται σε στατιστική συνάφεια με τα δημογραφικά χαρακτηριστικά της οικογένειας. Ειδικότερα, σύμφωνα με την εκτίμηση των εφήβων, το 75,4% ($z=4,0$) των πατέρων και το 72,5% ($z=4,9$) των μητέρων πανεπιστημιακής εκπαίδευσης συνεργάζονται αρκετά ή πολύ συχνά με τους διδάσκοντες. Με την ίδια συχνότητα συνεργάζονται το 48,1% ($z=-4,0$) και 58,1% ($z=-2,1$) των πατέρων και το 34,2% ($z=-4,9$) και 52,4% ($z=-3,0$) που έχουν περιορίσει τις τυπικές τους σπουδές αντίστοιχα στο Δημοτικό/Γυμνάσιο ή στο Λύκειο. Παράλληλα οι ασκούντες επιστημονικά επαγγέλματα πατέρες και μητέρες αναπτύσσουν στενή συνεργασία με τους καθηγητές σε ποσοστό 80,5% ($z=4,2$) και 72,4% ($z=3,4$) αντίστοιχα, ενώ μειωμένα είναι τα σχετικά ποσοστά των γονέων που ασκούν επαγγέλματα χαμηλού κύρους (για τον πατέρα: 56,1%, $z=-3,3$) και για τη μητέρα: 55,9%, $z=-1,8$). Τέλος, η συνεργασία γονέων και εκπαιδευτικών

³ Για τη συσχέτιση του βαθμού βοήθειας στις κατ' οίκον εργασίες α με το επίπεδο εκπαίδευσης του πατέρα: $X^2(6)=25,812$, $p=0,00$, Kendall's tau-c = 0,17 και β με το εισόδημα: $X^2(4)=25,473$, $p=0,00$, Kendall's tau-c = 0,23.

είναι στενότερη, όταν οι πρώτοι ανήκουν στα υψηλά εισοδηματικά στρώματα (77,7%, $z=4,6$).⁴

– Έπειτα, οι έφηβοι κλήθηκαν να προσδιορίσουν τη συχνότητα με την οποία συζητούν με τους γονείς τους ιστορικά ζητήματα. Πολύ ή αρκετά συχνά συζητά με τον πατέρα του για θέματα που άπτονται της ιστορίας το 37,3% των μαθητών, λίγο το 38% και καθόλου το 24,7%. Σχετικές συζητήσεις φαίνεται ότι διεξάγονται σε μικρότερη διάρκεια με τη μητέρα, καθώς από το 27,7% χαρακτηρίζονται ως πολύ ή αρκετά συχνές, από το 44,8% λίγες και από το 27,5% ανύπαρκτες.

Στην τροπή των αποτελεσμάτων αυτών κρίσιμη προκύπτει η επίδραση του επιπέδου εκπαίδευσης και του επαγγέλματος. Συγκεκριμένα, από τους πατέρες με υψηλό επίπεδο εκπαίδευσης το 17,5% ($z=-2,8$) συζητά ελάχιστα ή καθόλου περί ιστορικών θεμάτων, ποσοστό που σχεδόν διπλασιάζεται (31,7%, $z=2,0$) για εκείνους χαμηλής τυπικής εκπαίδευσης. Επίσης, από τους ασκούντες επιστημονικά επαγγέλματα το 10,1% ($z=-4,1$) συζητά ελάχιστα ή καθόλου περί ιστορικών θεμάτων με τα παιδιά του, ποσοστό που εμφανίζεται σχεδόν τριπλάσιο (29,0%, $z=2,3$) για τους ασκούντες επαγγέλματα χαμηλού κύρους. Αλλά και από τις μητέρες με πτυχίο πανεπιστημιακής Σχολής το 36% ($z=3,7$) διεξάγει σε αρκετά ή πολύ μεγάλο βαθμό σχετικές συζητήσεις, έναντι του 16,2% ($z=-2,3$) με χαμηλό επίπεδο τυπικής εκπαίδευσης. Ταυτόχρονα, με την ίδια συχνότητα συζητά ιστορικά θέματα το 38,8% ($z=3,1$) των μητέρων που ασκούν επιστημονικά επαγγέλματα έναντι του μικρότερου 30,9% ($z=-1,7$) που ασκούν επαγγέλματα χαμηλού κύρους.⁵

– Στο ίδιο πλαίσιο οι μαθητές εκτίμησαν το χρόνο που αφιερώνει ο πατέρας και η μητέρα τους για να τους φέρει σε επαφή με πολιτισμικούς φορείς ως πολύ ή αρκετό σε ποσοστό 23,3%, ως μέτριο σε ποσοστό 21,7%, ενώ περισσότεροι από τους μισούς (55,1%) ως λίγο ή μηδαμινό. Ο χρόνος που αφιερώνεται για τον ίδιο σκοπό από τη μητέρα χαρακτηρίζεται ως πολύς ή αρκε-

⁴ Για τη συσχέτιση της συχνότητας συνεργασίας με το εκπαιδευτικό προσωπικό α. με το επίπεδο εκπαίδευσης του πατέρα και της μητέρας αντίστοιχα: $X^2(6)=42,030$, $p=0,00$, Kendall's tau-c = 0,20 και $X^2(6)=60,212$, $p=0,00$, Kendall's tau-c = 0,22, β. με το επάγγελμα του πατέρα και της μητέρας αντίστοιχα: $X^2(8)=31,088$, $p=0,00$ και $X^2(10)=21,115$, $p=0,02$ και γ. με το εισόδημα $X^2(4)=37,776$, $p=0,00$, Kendall's tau-c = 0,16.

⁵ Για τη συσχέτιση της συχνότητας συζήτησης ιστορικών θεμάτων α. με το επίπεδο εκπαίδευσης του πατέρα και της μητέρας αντίστοιχα: $X^2(6)=21,890$, $p=0,00$, Kendall's tau-c = 0,18 και $X^2(6)=18,768$, $p=0,00$, Kendall's tau-c = 0,17 β. με το επάγγελμα του πατέρα και της μητέρας αντίστοιχα: $X^2(8)=30,211$, $p=0,00$ και $X^2(10)=26,822$, $p=0,00$.

τός από το 18,2% των υποκειμένων του δείγματος, ως μέτριος από το 23,1%, ενώ σχεδόν από τους μισούς (48,7%) ως μικρός ή ανύπαρκτος.

Στατιστικώς σημαντική αναδεικνύεται η σύνδεση των αποτελεσμάτων αυτών με το επίπεδο εκπαίδευσης των γονέων. Ειδικότερα, από τους πατέρες πτυχιούχους πανεπιστημιακής Σχολής το 43,1% ($z=-4,6$) διαθέτει, σύμφωνα με τη μαρτυρία των μαθητών του δείγματος, μικρό ή μηδαμινό χρόνο για τη στροφή σε δραστηριότητες που προάγουν το πνευματικό τους επίπεδο, ποσοστό που αυξάνεται κατά 30 μονάδες ($z=4,0$) για τους πατέρες που είναι απόφοιτοι Δημοτικού ή Γυμνασίου. Η αντίστοιχη ποσοστιαία διαφορά στις μητέρες περιορίζεται μεν στις 13 μονάδες, είναι όμως στατιστικώς σημαντική (33,1%, $z=2,3$ έναντι 20%, $z=-1,6$). Επίσης, σε αντίθεση με τα επάγγελμα της μητέρας που αφήνει την υπό διερεύνηση μεταβλητή ανεπηρέαστη, κρίσιμη προκύπτει η συμβολή του επαγγέλματος του πατέρα, καθώς ο χρόνος που αφιερώνουν 6 στους 10 ($z=1,8$) πατέρες που ασκούν επαγγέλματα χαμηλού κύρους χαρακτηρίζεται ως μικρός ή ανύπαρκτος, ενώ τον ίδιο χρόνο διαθέτουν 4 στους 10 ($z=-4,0$) από εκείνους που ασκούν επιστημονικά επαγγέλματα. Επιπλέον, το 37,4% ($z=3,5$) των γονέων υψηλού ή πολύ υψηλού εισοδήματος ασχολείται αρκετά ή πολύ με την προαγωγή της γνωριμίας των παιδιών τους με τους πολιτισμικούς φορείς, έναντι του 8,7% ($z=-3,1$) των γονέων χαμηλού ή πολύ χαμηλού εισοδήματος.⁶

– Τέλος, οι μαθητές προέβησαν σε εκτίμηση των προσδοκιών που τρέφουν οι γονείς τους για τη σχολική τους επίδοση. Σε ποσοστό 37,3% αξιολογούν ως πολύ ή αρκετά υψηλές τις προσδοκίες που τρέφει ο πατέρας τους για τη σχολική τους επίδοση· το 36,3% τις αντιλαμβάνεται ως μέτριες, ενώ το 26,3% ως μικρές ή ανύπαρκτες. Το 30,2% των υποκειμένων εκτιμά τις προσδοκίες της μητέρας του ως πολύ ή αρκετά υψηλές, το 41,8% ως μέτριες και το 27% ως μικρές ή ανύπαρκτες.

Σημαντική είναι η επίδραση που διαδραματίζει στην κατεύθυνση των παραπάνω αποτελεσμάτων το επίπεδο εκπαίδευσης των γονέων. Το 36,5% ($z=2,8$) των μαθητών με πατέρα Γυμνασιακού επιπέδου εκπαίδευσης θεωρεί ότι οι προσδοκίες που τρέφει γι' αυτόν είναι ανύπαρκτες ή μικρές, εικόνα που για τον πατέρα που έχει λάβει Πανεπιστημιακή μόρφωση το ποσοστό μειώνεται κατά 19 μονάδες ($z=-3,5$). Ανάλογη είναι και η διαφορά στις μητέρες

⁶ Για τη συσχέτιση του χρόνου που αφιερώνουν οι γονείς για να φέρουν τα παιδιά σε επαφή με πολιτισμικούς φορείς α. με το επίπεδο εκπαίδευσης του πατέρα και της μητέρας αντίστοιχα: $X^2(6) = 35,427$, $p=0,00$, Kendall's tau-c = 0,20 και $X^2(6) = 14,678$, $p=0,02$, Kendall's tau-c = 0,14 β. με το επάγγελμα του πατέρα $X^2(8) = 33,827$, $p=0,00$ και γ. με το εισόδημα $X^2(4) = 29,122$, $p=0,00$, Kendall's tau-c = 0,19.

(40,5% ($z=2,8$) έναντι 18,6% ($z=-3,8$), διαφορά όμως που δεν είναι στατιστικώς σημαντική με βάση το επάγγελμά τους. Αντίθετα, το επάγγελμα του πατέρα φαίνεται ότι συσχετίζεται με την υπό διερεύνηση μεταβλητή. Έτσι, το 53% ($z=4,3$) των ασκούντων επιστημονικά επαγγέλματα διατηρούν αρκετά ή πολύ υψηλές προσδοκίες για την επίδοση των παιδιών τους, ποσοστό που εμφανίζεται κατά 20 μονάδες ($z=-1,8$) μειωμένο για τους πατέρες που ασκούν επάγγελμα χαμηλού κύρους. Τέλος, σημαντική προκύπτει και η επιρροή της οικονομικής επιφάνειας, καθώς το 46% ($z=3,0$) των γονέων που ανήκουν σε υψηλά εισοδηματικά στρώματα έχουν υψηλές προσδοκίες για τα παιδιά τους, ενώ εξίσου υψηλές είναι οι προσδοκίες του 31,1% ($z=-1,9$) των γονέων χαμηλής οικονομικής στάθμης.⁷

5. Επίλογος

Στο θεωρητικό πλαίσιο της εργασίας καταδείχθηκε μέσα από την ανασκόπηση της ελληνόγλωσσης και ξενόγλωσσης βιβλιογραφίας η ξεχωριστή συμβολή τόσο των δομικών όσο και των λειτουργικών χαρακτηριστικών της οικογένειας στη διαμόρφωση της προσωπικότητας του παιδιού και ειδικά στη διαδικασία μόρφωσης και μάθησής του. Στο εμπειρικό μέρος της έρευνας παρήχθη το ασφαλές συμπέρασμα της σύνδεσης των δύο αυτών διακριτών χαρακτηριστικών. Προέκυψε, συγκεκριμένα, ότι η συσχέτιση δεν αφορά στο χρόνο που απλώς ποσοτικά-αθροιστικά ο γονέας αφιερώνει στη ζωή των παιδιών του γενικότερα, αλλά σε ζητήματα που αφορούν στη μορφωτική τους διαμόρφωση. Έτσι, η εγγύτητα με την οποία συνεργάζεται με το εκπαιδευτικό προσωπικό, η αρωγή που προσφέρει στα παιδιά στην εκπλήρωση των σχολικών τους υποχρεώσεων, οι προσδοκίες του για τη σχολική τους πρόοδο, το ενδιαφέρον που επιδεικνύει για την ανάπτυξη του πνευματικού τους επιπέδου μέσω της μετάδοσης θετικών στάσεων απέναντι στην ιστορία και τον πολιτισμό συνιστούν καίριες πτυχές της εμπλοκής του στη μαθησιακή διαδικασία και τη μορφωτική τους πρόοδο που συνδιαμορφώνονται υπό την επίδραση του επιπέδου εκπαίδευσης, του επαγγέλματος και της οικονομικής κατάστασης.

Ειδικότερα, σε όλες τις παραπάνω πτυχές των συμπεριφορικών γνωρισμάτων των γονέων, όπως τουλάχιστο οι ίδιοι οι μαθητές του δείγματος τις

⁷ Για τη συσχέτιση των προσδοκιών που τρέφουν οι γονείς για τη σχολική επίδοση των παιδιών α. με το επίπεδο εκπαίδευσης του πατέρα και της μητέρας αντίστοιχα: $X^2(6) = 33,645$, $p=0,00$, $\text{Gamma} = 0,25$ και $X^2(6) = 41,303$, $p=0,00$, $\text{Gamma} = 0,28$, β. με το επάγγελμα του πατέρα και της μητέρας: $X^2(8) = 40,530$, $p=0,00$ και $X^2(8) = 41,303$, $p=0,00$ και γ. με το εισόδημα: $X^2(4) = 12,265$, $p=0,00$, $\text{Gamma} = 0,20$.

αντιλαμβάνονται και τις αξιολογούν, σημαντική αναδείχθηκε η επίδραση του κοινωνικοοικονομικού στρώματος των γονέων και του επιπέδου εκπαίδευσης του πατέρα. Εξίσου σημαντική στη διαμόρφωση των λειτουργικών χαρακτηριστικών της μητέρας προέκυψε και η επίδραση του επιπέδου της εκπαίδευσής της, εκτός από τη συμβολή της στη διεκπεραίωση των σχολικών υποχρεώσεων των παιδιών, προφανώς διότι η στενή παρακολούθηση της μαθησιακής πορείας που συνήθως συντελείται από τη μητέρα υποκαθιστά στα μάτια του εφήβου την ελλιπή προσωπική της μόρφωση. Παράλληλα, σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας, καίριο ρόλο στο συμπεριφορικό προς τη μάθηση του παιδιού προσανατολισμό των γονέων διαδραματίζει το επάγγελμα που ασκούν, με εξαίρεση το βαθμό που συνδράμουν στην εκπλήρωση των σχολικών υποχρεώσεων των παιδιών τους και τις προσδοκίες που τρέφουν οι μητέρες γι' αυτά.

Η άποψη, συνεπώς, των Davis (1991: 376) και Greaney & Hegarty (1987) ότι η στάση και η συμπεριφορά των γονέων -και όχι η δημογραφική κατηγορία στην οποία βρίσκονται- καθορίζουν τη νοοτροπία, το επίπεδο μάθησης και σχολικής επίδοσης, τις προτεραιότητες, τις επιλογές και τις απόψεις των παιδιών τους ελέγχεται στα ευρήματα της παρούσας εμπειρικής μελέτης που φέρουν πολλά από τα λειτουργικά χαρακτηριστικά του πατέρα και της μητέρας να διαμορφώνονται κατ' ουσίαν από το μορφωτικό τους επίπεδο, το επάγγελμα και την κοινωνικοοικονομική τους θέση.

Βιβλιογραφία

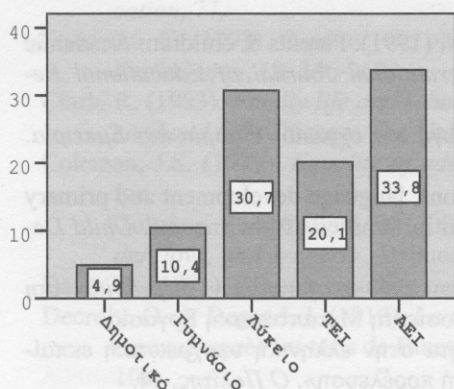
- Astone, N.M. & McLanahan, S.S. (1991). Family structure, parental practices and high school completion. *American Sociological Review*, 56(3), 309-320.
- Bourdieu, P. & Boltanski, L. (2000). Changes and social structure and changes in the demand for education. σσ. 894-923, In S.J.Ball(ed), *Sociology of education: Major themes*, τόμος 2, London and New York: Routledge Falmer.
- Bradley, R.H. & Caldwell, B.M. (1976). The relation of infants' home environments to mental test performance at fifty four months: A follow up study. *Child Development*, 47, σσ. 1231-1237.
- Bradley, R.H., Caldwell, B.M. & Elardo, R. (1977). Home environment, social-status, and mental test performance. *Journal of Educational Psychology*, 69, 697-701.
- Bronfenbrenner, U. (1979). *The ecology of human development: Experiments by nature and design*. Cambridge: Harvard University Press.
- Burgess, E.W. (1926), *The Family as a Unity of Interacting Personalities, The Family*, 7, σσ. 3-9.

- Campbell, J. & Mandel, F. (1990). Connecting math achievement to parental influences. *Contemporary Educational Psychology*, 15, 64-74.
- Central Advisory Council for Education. (1967). *Children and their primary schools: a report of the Central Advisory Council for Education (England)*. Vol.1. London: HMSO.
- Chin, T. & Phillips, M. (2004). Social reproduction and childrearing practices: Social class, children's agency and the summer activity gap. *Sociology of Education*, 77.
- Γεωργίου, Σ. (1993). Ο ρόλος της οικογένειας στη σχολική επίδοση. *Παιδαγωγική Επιθεώρηση*, 19, 346-369.
- Clark, R. (1983). *Family life and school achievement: Why poor black children succeed and fail*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Coleman, J.S. (1979). *Equality of educational opportunity*, New York: Arno Press, Inc.
- Coltrane, S. & Collins, R. (2001). *Sociology of marriage & the family: Gender, love, and property*. Belmont, CA : Wadsworth/Thomson Learning.
- Davis, D. (1991). Schools reaching out. *Phi Delta Kappan*, 72:5, pp. 376-382.
- Decroly, O. & Degand, J. (1910). La mesure de l' intelligence chez les enfants normaux d' après les tests de Binet et Simon. *Archives de Psychologie*, 9, σσ. 81-108.
- Ευαγγελοπούλου – Βαμβακερού, Ε. (1995). *Οικογενειακό περιβάλλον και Επίδοση στη Γλώσσα: Μία εμπειρική προσέγγιση της «γονεϊκής επίδρασης» στη σχολική επίδοση των παιδιών του Δημοτικού*. Αδημοσίευτη διδακτορική διατριβή. Αθήνα.
- Epstein, J. (1989). Family structures and student motivation: A developmental perspective. *Research on motivation in education* 3, New York: Academic Press.
- Fan, X. & Chen, M. (2001). Parental Involvement and Students' Academic Achievement: A Meta – Analysis. *Educational Psychology Review*, 13(1), 1-22.
- Galton, F. (1874). *English men of science: Their nature and nurture*. London: MacMillan.
- Greaney V. & Hegarty M. (1987). Correlates of leisure-time reading. *Journal of Research in Reading*, 10, pp. 3-20.
- Haggard, E. (1957). Socialization, personality and academic achievement in gifted children. *The School Review*.
- Hess, R. & Shipman, V. (1965). Early experience and the socialization of cognitive modes in children. *Child Development*, 36, 869-886.
- Κουτσούλης, Μ. & Επιφανείου, Ν. (2000). Κοινωνικοοικονομικό επίπεδο γονέων παιδιών προδημοτικής και το οικογενειακό περιβάλλον. *Νέα Παιδεία*, 95, 134-154.
- Κυρίτης, Δ. (2008). Η οικογένεια ως παράγοντας διαμόρφωσης της σχολικής επίδοσης: εμπειρική έρευνα σε 1000 μαθητές-τριες της Γ' Λυκείου. *Νέα Παιδεία*, 128, σσ. 93-107.

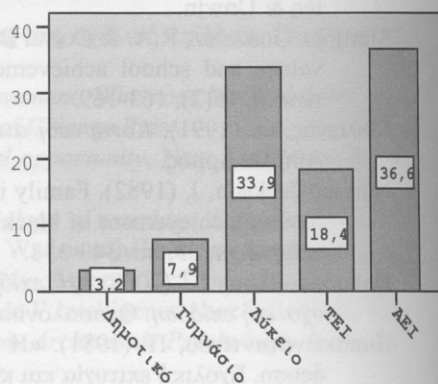
- Lareau, A. (1987). Social class differences in family school relationships: The importance of cultural capital. *Sociology of Education*, 60, 73-85.
- Lareau, A. (2003). *Unequal childhoods: Class, race and family life*. Berkeley: University of California Press.
- Marjoribanks, K. (1979). *Families and their learning environments: An empirical analysis*. London: Roytledge & Kegan.
- Marjoribanks, K. (1980). *Ethnic families and children's achievements*. Sydney: Allen & Unwin.
- Martinez Gonzalez, R.A. & Corral Blanco, N. (1991). Parents & children: Academic values and school achievement. *International Journal of Educational Research*, 15(2), 163-169.
- Μυλωνάς, Θ. (1991). *Κοινωνική αναπαραγωγή στο σχολείο: Θεωρία και Εμπειρία*. Αθήνα: Αρμός.
- Norman-Jackson, J. (1982). Family interactions, language development and primary reading achievement of black children in families of low income. *Child Development*, 53, σσ. 349-358.
- Παπαδοπούλου, Σ. (2008). *Η επίδραση των ενδοοικογενειακών διεργασιών στη σχολική επίδοση*. Θεσσαλονίκη: Αδημοσίευτη Μεταπτυχιακή Εργασία.
- Παπακωνσταντίνου, Π. (1981). «Η ανισότητα στην ελληνική υποχρεωτική εκπαίδευση. Σχολική επιτυχία και κοινωνική προέλευση». *Ο Πολίτης*, 44.
- Περισυνάκης, Ε. (1975). *Επάγγελμα του πατέρα και σχολική επίδοση*. Αθήνα.
- Πετρογιάννης, Κ. (2003). *Η μελέτη της ανθρώπινης ανάπτυξης: Οικοσυστημική προσέγγιση. Παρουσίαση της θεωρίας του Urie Bronfenbrenner με βάση ευρήματα από τη διεθνή έρευνα*. Αθήνα: Καστανιώτης.
- Rosen, B.C. (1956). The achievement syndrome: A psychocultural dimension of social stratification, *American Sociology Review*, 21(2), 203-211.
- Rosier, K. & Corsaro, W. (1993). Competent parents, complex lives: Managing parenthood in poverty. *Journal of Contemporary Ethnography*, 22, σσ. 171-204.
- Σιάνου-Κύργιου, Ε. (2006). *Εκπαίδευση και κοινωνικές ανισότητες*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Siegel, I. (1985). A conceptual analysis of beliefs. στο I. Siegel, *Parental belief systems*, Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Soumelis, C. (1979). Case study: Greece" in *Individual demand for education: general report and case studies*. Paris: OECD.
- Τζάνη, Μ. (1983). *Σχολική επιτυχία: Ζήτημα ταξικής προέλευσης και κουλτούρας*. Αθήνα: Γρηγόρης.
- Thompson, M.S., Alexander, K.L. & Entwisle, D.R. (1988). Household composition, parental expectations and school achievement. *Social forces*, 67, 424-451.
- Φλουρής, Γ. (1989). *Αυτοαντίληψη, σχολική επίδοση και επίδραση γονέων: Μία πανελλήνια έρευνα σε μαθητές της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης*. Αθήνα: Γρηγόρης.
- Φραγκουδάκη, Α. (1985). *Κοινωνιολογία της εκπαίδευσης: Θεωρίες για την κοινωνική ανισότητα στο σχολείο*. Αθήνα: Παπαζήση.

Παράρτημα

Σχήμα 1. Σύνθεση του δείγματος με βάση το επίπεδο εκπαίδευσης του πατέρα

Σχήμα 2. Σύνθεση του δείγματος με βάση το επίπεδο εκπαίδευσης της μητέρας

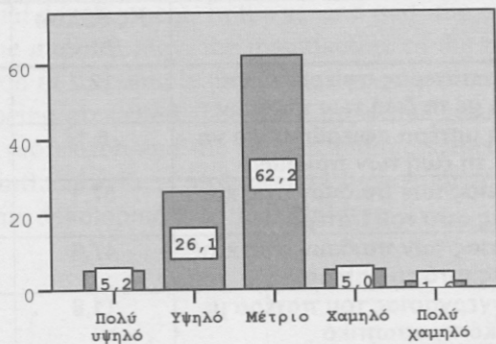
Πίνακας 1.

Σύνθεση του δείγματος με βάση το επάγγελμα του πατέρα και της μητέρας

Σύνολο	767		767	
	πατέρας		μητέρα	
	f	%	f	%
Δημόσιος ή Ιδιωτικός υπάλληλος	166	25,0	136	20,6
Επιστήμονας (γιατρός, δικηγόρος, εκπαιδευτικός, αρχιτέκτονας κλπ)	150	22,6	152	23,0
Χαμηλού κύρους (εργάτης, χειρώνακτας, κομμώτρια, κλητήρας, πωλήτρια, καθαρίστρια, φύλακας)	175	26,3	145	21,9
Έμπορος, Επιχειρηματίας	128	19,2	40	6,1
Οικιακά	0	0,0	172	26,0
Άλλο	46	6,9	16	2,4
Σύνολο	665	100,0	661	100,0
Ελλείπουσες τιμές	102		106	

Abstract

Σχήμα 3. Σύνθεση του δείγματος με βάση την οικονομική κατάσταση των γονέων (Πολύ υψηλό: Πάνω από 4000, Υψηλό: 3001-4000, Μέτριο: 2001-3000, Χαμηλό: 1001-2000, Πολύ χαμηλό: Μέχρι 1000)

Πίνακας 2.

Απαντήσεις των μαθητών στις ερωτήσεις αναφορικά με το βαθμό που εκτιμούν ότι οι γονείς τους εμπλέκονται στη μορφωτική και μαθησιακή τους διαδικασία

	Καθόλου /Λίγο	Μέτρια	Αρκετά/ Πολύ
Χρόνος που ο πατέρας αφιερώνει για να ασχολείται με τη ζωή των παιδιών	12,2	14,1	73,7
Χρόνος που η μητέρα αφιερώνει για να ασχολείται με τη ζωή των παιδιών	6,1	9,5	84,5
Βαθμός βοήθειας των παιδιών στις κατ' οίκον εργασίες από τον πατέρα	57,1	18,9	24,0
Βαθμός βοήθειας των παιδιών στις κατ' οίκον εργασίες από τη μητέρα	47,6	17,3	35,1
Συχνότητα συνεργασίας του πατέρα με το εκπαιδευτικό προσωπικό	11,8	22,9	65,3
Συχνότητα συνεργασίας της μητέρας με το εκπαιδευτικό προσωπικό	11,9	28,0	60,1
Συχνότητα συζήτησης του πατέρα με τα παιδιά περί ιστορικών θεμάτων	24,7	38,0	37,3
Συχνότητα συζήτησης της μητέρας με τα παιδιά περί ιστορικών θεμάτων	27,5	44,8	27,7
Χρόνος που ο πατέρας αφιερώνει για να φέρει σε επαφή τα παιδιά με πολιτισμικούς φορείς	55,0	21,7	23,3
Χρόνος που η μητέρα αφιερώνει για να φέρει σε επαφή τα παιδιά με πολιτισμικούς φορείς	48,7	23,1	28,1
Προσδοκίες του πατέρα για τη σχολική επίδοση των παιδιών	26,3	36,3	37,4
Προσδοκίες της μητέρας για τη σχολική επίδοση των παιδιών	27,4	41,8	30,8

Abstract

The present study consists of two parts. In the first part, the theoretical, considerable research evidence is presented which suggests that both structural and functional characteristics of the family influence children's cognitive, academic and social development. In the second part, the empirical, the aims of the research, the methodology, the manufacture of the researching instruments, the selection of the sample (N=767), the collection and the results of the research are being presented. The most important result is that the level of education, the profession and the socioeconomic status of the father and mother seem to influence their attitude and behaviour towards the educational and academic development of their children.

Δημήτρης Κυρίτσης

Διδάκτωρ Φιλοσοφίας ΑΠΘ

e-mail: prof24@the.forthnet.gr

Σοφία Παπαδοπούλου

Κάτοχος Μεταπτυχιακού Τίτλου Σπουδών

του Τμήματος Φιλοσοφίας και Παιδαγωγικής ΑΠΘ